

РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЧИНОВНИКІВ
ЯК ЗАХІД ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇREGULATION OF THE LEVEL OF SALARIES OF OFFICIALS
AS A MEASURE TO PREVENT CORRUPTION

Виявлено, що невідповідність рівня заробітної плати чиновників їх обов'язкам не є безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції. Показано, що у випадку низького рівня заробітної плати чиновників, зростання рівня корумпованості країни відбувається внаслідок зростання транзакційних витрат бюрократичних процедур клієнта. Останнє пояснюється тим, що внаслідок зменшення рівня заробітної плати чиновників відбувається: послаблення стримуючого ефекту штрафних санкцій передбачених за укладання чиновником корупційної угоди та зменшення зацікавленості чиновників в належному виконанні своїх службових обов'язків. Доведено, що регулювання заробітної плати чиновників є мало перспективним заходом боротьби з корупцією, через вторинний характер рівня заробітної плати чиновника як чинника поширення корупції та складність визначення її рівня необхідного для досягнення поставленої мети.

Ключові слова: формальні правила, корупція, транзакційні витрати, заробітна плата, ефективність.

It was found that the discrepancy between the level of salaries of officials and their duties is not a direct cause of the emergence and spread of corruption. Instead, the inadequate level of salaries of officials can only enhance the effect of the direct factor of the emergence of corruption – the ineffectiveness of current formal rules - accelerating the pace of its spread. As a result, by regulating the level of salaries of officials, the level of corruption can be reduced only to the level that is determined by current formal rules. It is shown that in the case of low salaries of officials, the increase in the level of corruption in the country occurs due to the increase in transaction costs of bureaucratic procedures of the client. The latter is explained by the fact that as a result of a decrease in the level of salaries of officials, the following occurs: a weakening of the deterrent effect of penalties provided for the conclusion of a corruption agreement by an official; creating favorable conditions for negative selection among those wishing to work as officials in state institutions and reducing the interest of officials in the proper performance of their official duties. In contrast, the main insecurity of the inflated level of salaries of officials is the threat of the spread of internal corruption in society, which occurs in two stages: the sale of small vacant positions for bribes and the sale of positions for bribes that allow obtaining corrupt income from internal corruption. It was also found that the inflated level of salaries of officials, in addition to directly affecting the level of internal corruption, can also indirectly contribute to the growth of external corruption. The latter can be observed through the creation of conditions for negative selection of officials and a corresponding decrease in the quality of services provided by state institutions. It is proven that the regulation of salaries of officials is a rather unpromising measure in the fight against corruption, due to the secondary nature of the level of the official's salary as a factor in the spread of corruption and the difficulty of determining its level necessary to achieve the set goal.

Key words: formal rules, corruption, transaction costs, wage, efficiency.

УДК 330.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.19-56>

Король С.Ю.

аспірант,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»

Korol Serhii

State University
"Uzhhorod National University"

Постановка проблеми. Увага суспільства до проблеми визначення оптимального рівня заробітної плати чиновників обумовлена декількома причинами. При цьому, як правило, увага різних груп суспільства концентрується на різних аспектах даної проблеми. Так, наприклад, пересічне населення та ЗМІ переважно непокоїть етичний аспект визначення рівня заробітної плати чиновників – те наскільки виправданим є встановлення підвищеного рівня їх заробітної, в той час як дослідниками більше уваги приділяється проблемі мотивації чиновників та ефективності виконання ними своїх службових обов'язків. Проте, найбільшої уваги проблема визначення оптимального рівня заробітної плати чиновників викликає в контексті протидії поширенню корупції, адже, на думку багатьох дослідників, високий рівень заробітної плати чиновника здатен забезпечити не лише його вмотивованість до належного виконання своїх обов'язків, але й надійний імунітет до корупції. З огляду на це, проблема оцінки ефективності антикорупційних заходів, що передбачають

підвищення вмотивованості чиновників шляхом підвищення їх заробітної плати, набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед невпинно зростаючої кількості робіт присвячених дослідженню проблеми корупції (Da Silva Junior, D.L., De Moura A.A.F., Tiras S. [1]; Ammons J.D., Shakya S. [2]; Labik Amanquandor T. [3]; François A., Lagios N., Méon P.G. [4]; Dutta N., Kar S., Jahan I. [5]), вагому частку складають роботи присвячені дослідженню впливу рівня заробітної плати чиновників на рівень корумпованості країни (Asli Demirgüç-Kunt, Michael Lokshin, Vladimir Kolchin [6]; Devin Wesenberg [7]; Yanting Chen, Qijun Liu [8]; Tom-Reiel Heggedal, Leif Helland, Rebecca Morton [9]; Agnes Cornell, Anders Sundell [10]). Проте, незважаючи на тривалий період досліджень (інтерес науковців до цієї проблеми виник практично з самого початку дослідження корупції) серед дослідників й досі немає однастайності стосовно ролі рівня заробітної плати чиновників у поширенні корупції.

Адже окрім досліджень, що переконливо свідчать про наявність суттєвого впливу рівня заробітної плати чиновників на рівень корумпованості (Van Rijckeghem С., В. Weder [11]; Light М. [12]; An W., Y. Kweon [13]) існує достатньо робіт, що не менш переконливо доводять протилежну точку зору (Mishra P., P. Topalova, A. Subramanian [14]; Di Tella R., E. Schargrotsky [15]), або ж виявляють наявність лише обмеженого впливу заробітної плати чиновників на рівень корумпованості (Liu W., Liu Q., Wang С. [16]). Звісно, подібні розбіжності в оцінці ролі рівня заробітної плати чиновників у поширенні корупції можуть бути пояснені вибором дослідниками різних статистичних даних, проте спільними, більш глибокими проблемами подібних досліджень є ігнорування мотивів, що спонукають сторони до укладання корупційної угоди та ігнорування проблеми внутрішньої корупції, поширенню якої може сприяти завищений рівень заробітної плати чиновників.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка ефективності регулювання рівня заробітної плати чиновників як заходу попередження виникнення та поширення корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виявлення залежності між рівнем заробітної плати чиновників та рівнем корумпованості країни, нам потрібно: по-перше, дослідити чи дійсно низький рівень заробітної плати чиновників негативно впливає на рівень корумпованості країни, а по-друге, проаналізувати наскільки високий рівень легальних доходів чиновників може запобігти виникненню та поширенню корупції.

Розглянемо спочатку, вплив на рівень корумпованості країни низького рівня заробітної плати чиновників.

Відразу ж треба зауважити, що за будь-яких обставин низький рівень заробітної плати чиновників не може розглядатися як безпосередня причина виникнення корупції. Адже наскільки б низькою не була заробітна плата чиновника, одного його бажання отримати хабар буде недостатньо для укладання корупційної угоди. Для того щоб корупційна угода була насправді укладена необхідна наявність одночасно як зацікавленості клієнта (хабародавця) в корупційних послугах чиновника, так й можливостей у чиновника надавати відповідні корупційні послуги [17].

Під час прийняття рішення щодо укладання корупційної угоди, клієнтом буде враховуватися два основні критерії:

- рівень очікуваних переваг, що відкриває корупційна угода;
- рівень очікуваних витрат, пов'язаними з її укладанням.

У випадку зовнішньої корупції [18], головною метою заради якої клієнт укладатиме корупційну угоду є зменшення травня своїх трансакційних

витрат, що пов'язані з проходженням бюрократичних процедур встановлених чинними формальними правилами. Основними ж витратами пов'язаними з укладанням корупційної угоди, окрім безпосередньо суми хабара, є: рівень трансакційних витрат корупційної угоди та очікувані штрафні санкції, передбачені для клієнта, у випадку викриття корупційної угоди [19]. З огляду на це, умова за якої клієнт буде зацікавлений в укладанні корупційної угоди буде виглядати наступним чином:

$$TC_{BP}^0 - TC_{BP}^1 > B + TC_{CA}^C + P \cdot F^C \quad (1)$$

де: TC_{BP}^1 – трансакційні витрати бюрократичних процедур після укладання корупційної угоди; TC_{BP}^0 – трансакційні витрати бюрократичних процедур до укладання корупційної угоди; B – сума хабара; TC_{CA}^C – трансакційні витрати корупційної угоди клієнта; P – імовірність викриття корупційної угоди; F^C – величина штрафних санкцій, передбачених для клієнта.

Проте, для того, щоб трансакційні витрати бюрократичних процедур з яким стикається клієнт зменшилися, у корумпованого чиновника мають бути можливості для надання відповідних корупційних послуг, а саме: у чиновника має бути достатньо дискреційних повноважень для оцінки на власний розсуд ступеня дотримання клієнтом вимог чинних формальних правил. Наявність обох передумов укладання корупційної угоди – мотивація клієнта та можливості чиновника – визначається ступенем ефективності чинних формальних правил, що визначають складність та чисельність бюрократичних процедур (а відтак й рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур) та обсяги дискреційних повноважень чиновників. В свою чергу, корумпований чиновник, навіть маючи для цього всі необхідні дискреційні повноваження, буде згоден укласти корупційну угоду лише в тому випадку, коли сума хабара буде перевищувати всі ризики та витрати пов'язані з укладанням даної угоди [20]. В загальному випадку, окрім хабара, чиновником під час прийняття відповідного рішення буде враховуватися: рівень його трансакційних витрат корупційної угоди та очікувані штрафні санкції, передбачені для чиновника, у випадку викриття корупційної угоди. Умова ж за якої чиновник погодиться укласти корупційну угоду матиме наступний вид:

$$B > TC_{CA}^B + P \cdot F^B \quad (2)$$

де: B – сума хабара; TC_{CA}^B – трансакційні витрати корупційної угоди чиновника; P – імовірність викриття корупційної угоди; F^B – величина штрафних санкцій, передбачених для чиновника.

З огляду на вище зазначене є очевидним, що саме неефективність чинних формальних правил має розглядатися як необхідна причина для

виникнення та поширення корупції [21]. Проте низький рівень заробітної плати чиновників може здійснювати суттєвий вплив на мотивацію чиновника, обумовлюючи його готовність до укладання корупційної угоди та сприяючи тим самим поширенню корупції. Зазначений вплив може відбуватися декілька шляхами.

По-перше, низький рівень заробітної плати чиновників може суттєво послабити стримуючий ефект штрафних санкцій передбачених за укладання чиновником корупційної угоди. Дійсно, у більшості випадків, виявлення факту укладання корупційної угоди означає для викритого чиновника не лише накладення на нього певних штрафних санкцій, що передбачені законом, але й також звільнення з посади. Останнє означає те, що чиновник укладаючи корупційну угоду ризикує не лише зіткнутися з формальними санкціями передбаченими законодавством, але й також втрати високий дохід у майбутньому. Тобто, сукупні санкції для чиновника складатимуться як з формальних санкцій, так й з втрати підвищеного доходу [22]. Якщо розглядати штрафні санкції в такому розширеному сенсі, то стає цілком очевидно, що чим нижче буде рівень заробітної плати чиновника тим меншим буде стримуючий ефект штрафних санкцій і, відповідно, вищою готовність чиновника до укладання корупційної угоди.

По-друге, низька заробітна плата створює сприятливі умови для негативного відбору серед бажаючих працювати чиновниками в державних установах. Основну роль в даному випадку відіграватиме не стільки абсолютний розмір заробітної плати чиновника, скільки її співвідношення з розміром заробітних плат в приватному секторі. Дійсно, в більшості випадків, робота в державних установах не вимагає від чиновника наявності якихось специфічних знань, що дозволяє працівникам, що мають достатній рівень освіти, легко переходити з приватного сектору на державну службу та навпаки.

Тому, приймаючи рішення щодо вибору майбутнього місця роботи, претендент на вакантну посаду, в першу чергу, буде порівнювати очікувані рівні доходів на які він може розраховувати у державному та приватному секторах економіки. Очевидно, що у тих випадках коли рівень заробітної плати на посаді чиновника є суттєво меншим ніж на аналогічній посаді у приватному секторі, у претендента на дану посаду мають бути вагомі підстави обрати роботу, що обіцяє нижчий рівень доходів. Однією з таких причин може бути рівень кваліфікації даного працівника. Якщо рівень його кваліфікації є гіршим за рівень підготовки інших претендентів на наявні посади, то даний працівник просто не зможе з ними успішно конкурувати, та буде змушений зупинити свій вибір на менш привабливих пропозиціях, тобто, на роботі в державних

установах. Проте, очікуваний рівень доходів може включати, і включає, до свого складу не лише офіційний дохід у вигляді заробітної плати та інших бонусів, але й також ті нелегальні доходи, можливість отримання яких пов'язана з тією чи іншою посадою. Тому, за умови низького рівня заробітної плати, привабливість кар'єри чиновника буде залежати від готовності претендента на посаду надавати корупційні послуги. Чим більш схильним є претендент до отримання хабарів, тим більш привабливою буде для нього робота на посаді чиновника.

Таким чином, до державних установ підуть працювати лише дві категорії працівників: ті, що, через свою низьку кваліфікацію, просто не змогли працевлаштуватися у приватному секторі, та ті, що свідомо обирають кар'єру чиновника з метою отримання незаконних доходів. В обох випадках, це матиме негативні наслідки як для ефективності роботи адміністративного апарату, так й для рівня корумпованості країни. В першому випадку, непрофесійність чиновника негативно позначиться на якості державних послуг та швидкості проходження клієнтами встановлених бюрократичних процедур. Як буде показано пізніше, це призводитиме не лише до зростання рівня трансакційних витрат з якими зустрічаються клієнти під час проходження бюрократичних процедур, але й, опосередковано, до зростання рівня корумпованості. В другому випадку, майбутній чиновник відразу йде до державної служби з метою отримання хабарів, що підвищує частку чиновників готових надавати корупційні послуги та спрощує для обох сторін процедуру укладання корупційної угоди. Погіршення ж якості державних послуг, в даному випадку, відбуватиметься через навмисне затягнення розгляду справ чиновниками, що вимагають хабарі.

По-третє, низький рівень заробітної плати, крім підвищення готовності чиновника до отримання хабара, також зменшує його зацікавленість в належному виконанні своїх обов'язків, що, в свою чергу, підвищує й без того високі трансакційні витрати бюрократичних процедур клієнта та стимулює останнього до укладання корупційної угоди. Слід зауважити, що даний механізм є повністю самостійним механізмом підвищення рівня корумпованості, адже не залежить від схильності чиновника до хабарництва. Для того щоб показати це, припустимо, що негативний відбір, розглянутий в попередніх параграфах, не призвів до працевлаштування до даної державної установи працівників, що є більш схильними до корупції ніж середньостатистичний громадянин. Останнє може відбутися, наприклад, в тому випадку коли посади в інших держустановах обіцяють більш широкі можливості для корупційної діяльності ніж в цій установі. В даному випадку

частка чиновників готових надавати корупційні послуги залишатиметься незмінною і зміна рівня корумпованості може відбутися тільки внаслідок зміни готовності клієнтів до укладання корупційної угоди.

Як же низький рівень заробітної плати чиновників може вплинути на готовність клієнтів до укладання корупційної угоди? Як зазначалося раніше, кількість та заплутаність бюрократичних процедур, залежить від ефективності чинних формальних правил. Проте, складність та тривалість проходження бюрократичних процедур, що визначає рівень трансакційних витрат клієнтів, залежить не лише від кількості та заплутаності останніх, але й від професійних якостей чиновників та їх вмотивованості щодо належного виконання своїх обов'язків [23]. Очевидно, що у випадку низької зарплати чиновників, проблеми виникатимуть з обома параметрами. Так, як було показано вище, внаслідок негативного відбору, кар'єру чиновника обиратимуть лише ті кому рівень їх кваліфікації не дозволив працевлаштуватися у приватному секторі економіки. А якщо, з якихось причин, чиновник й матиме належний рівень кваліфікації, то через низьку заробітну плату він не матиме жодної мотивації до ефективного використання своїх службових обов'язків. Таким чином, низький рівень заробітної плати, здійснює безпосередній вплив на рівень трансакційних витрат клієнтів та підвищує їх готовність до укладання корупційної угоди. Тобто, зростання рівня корумпованості відбуватиметься внаслідок зростання частки клієнтів зацікавлених в корупційних послугах чиновників та укладанні відповідної угоди.

Таким чином, низький рівень заробітної плати чиновників, хоч й не є безпосередньою причиною виникнення корупції, може суттєво сприяти зростанню рівня корумпованості країни. Для уникнення цього, рівень заробітної плати чиновників немає бути нижчим за рівень заробітної плати у приватному секторі за виконання аналогічних за складністю функцій. Проте й протилежна ситуація – перевищення заробітною платою чиновників відповідного рівня в приватному секторі – не лише не запобігає поширенню корупції, але й навпаки може сприяти її поширенню. Основною причиною зростання рівня корумпованості, у випадку завищеного рівня заробітної плати чиновників, виступає сприяння поширенню внутрішньої корупції в державних установах. При цьому, може бути виділено два етапи поширення внутрішньої корупції.

На першому етапі поширення внутрішньої корупції, через перевищення заробітною платою чиновників середнього рівня заробітної плати в приватному секторі, чиновник, що переміг у конкурсі на вакантну посаду буде отримувати дохід, що перевищуватиме дохід на який він міг розраховувати у разі виконання аналогічних функцій

у приватному секторі. Це створює умови для стрімкого зростання рівня внутрішньої корупції, адже претендент на вакантну посаду є безпосередньо зацікавленим в отриманні посади завдяки хабарю, а у членів конкурсної комісії та/або майбутнього безпосереднього керівника виникає можливість для надання відповідних корупційних послуг. Рівень внутрішньої корупції, в цьому випадку, буде залежати від величини на яку заробітна плата чиновника перевищує заробітну плату в приватному секторі. Чим вищою буде дана величина, тим більш зацікавленим буде претендент в укладанні корупційної угоди і тим більшим буде розмір хабара який він буде готовий запропонувати конкурсній комісії. Більш високі хабарі, в свою чергу, все сильніше схилитимуть членів конкурсних комісій до надання відповідних корупційних послуг.

Другим етапом зростання рівня внутрішньої корупції може стати «продаж» не лише дрібних посад новим претендентам, але й посад чиновників більш високого рангу та посад в конкурсних комісіях. Дійсно, чим вище рівень внутрішньої корупції, тим вище стають суми хабарів та частішають корупційні угоди, щодо продажу вакантних посад. Останнє суттєво підвищує привабливість керівних посад та посад в конкурсних комісіях, з точки зору можливостей для отримання хабарів від претендентів на посаду чиновника. Завдяки цьому, багато хто з діючих чиновників буде готовий запропонувати хабар вищому керівництву для просування по кар'єрних сходах та призначення на більш «доходні» посади. Іншим негативним наслідком завищеного рівня заробітної плати чиновників може стати поширення в суспільстві ілюзії розв'язання проблеми та, як наслідок, зниження суспільної оцінки рівня корумпованості. Остання, в свою чергу, може стати причиною уповільнення антикорупційних реформ [24; 25].

Таким чином можливе зменшення рівня зовнішньої корупції, завдяки підвищенню заробітної плати чиновників, буде супроводжуватися зростанням рівня внутрішньої корупції. Загальний результат цих процесів буде залежати від співвідношення абсолютного зменшення рівня зовнішньої корупції та абсолютного зростанням рівня внутрішньої корупції.

Окрім безпосереднього впливу на рівень внутрішньої корупції, завищений рівень заробітної плати чиновників може також опосередковано сприяти зростанню зовнішньої корупції. Адже, подібно до випадку низького рівня заробітної плати чиновників, її завищений рівень може також негативно позначитися на якості послуг відповідної державної установи. Це пояснюється тим, що в умовах поширення внутрішньої корупції, єдиним критерієм для відбору претендентів на посаду стає їх готовність сплатити хабар. Це знову створює

умови для негативного відбору, оскільки найменш професійні претенденти, через неможливість претендувати на високу заробітну плату в приватному секторі, будуть найбільш зацікавлені в отриманні бажаної посади шляхом укладання корупційної угоди. Головним наслідком погіршення послуг державної установи стає зростання рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур та, як наслідок, зростання кількості клієнтів, що за допомогою хабарів прагнуть його зменшити.

Звісно, на відміну від випадку низької заробітної плати, чиновник, що отримує високу заробітну плату, буде більш обережним під час прийняття рішення щодо укладання корупційної угоди. Адже, окрім накладання передбачених штрафних санкцій, у разі викриття корупційної угоди, чиновник також ризикує втратити й роботу та відповідні доходи. Проте, слід також враховувати, що, внаслідок зростання кількості клієнтів готових до укладання корупційної угоди, рівень трансакційних витрат укладання корупційної угоди, з яким зіткнеться чиновник, буде значно нижчим ніж за присутності в системі високо професійних чиновників. Це, відповідно до рівня (2), може повністю нівелювати стримуючий ефект високої заробітної плати та зробити чиновників більш схильними до укладання корупційної угоди з клієнтами.

З огляду на все вище зазначене є зрозумілим, що регулювання рівня заробітної плати чиновників, як захід боротьби з корупцією є малоперспективним та поступається в рівні ефективності іншим поширеним антикорупційним заходам [26]. Основною перепорою для застосування даного заходу є складність визначення необхідного рівня заробітної плати чиновника. Дійсно, як було показано раніше, єдиний рівень заробітної плати чиновника, що не призводить до зростання рівня корумпованості, це той рівень, що відповідає заробітній платі у приватному секторі встановленій за виконання обов'язків аналогічного рівня складності. Будь-яке відхилення від цього рівня створюватиме додаткову мотивацію до укладання корупційної угоди як у клієнтів, так й у чиновників. Очевидно, що визначення такого рівня заробітної плати чиновників пов'язано зі значними витратами вимірювання, що є неприйнятними для суспільства в більшості випадків. Адже під час цього процесу мають порівнюватися не лише середні рівні заробітних плат в приватному секторі з рівнем заробітної плати чиновників, але й складність функцій відповідних працівників.

Крім того, відхилення заробітної плати чиновників від вказаного рівня не є безпосередньою причиною виникнення корупції, а лише сприяє її поширенню. Тобто, навіть якщо й вдасться встановити адекватний рівень заробітної плати чиновників, то рівень корумпованості країни все одно не впаде до нуля, а встановиться на рівні, що

визначається ефективністю чинних формальних правил. З іншого боку, підвищення рівня ефективності чинних формальних правил усуває як мотивацію клієнтів до укладення корупційної угоди, так й можливості чиновників надавати відповідні послуги [27], за будь-якого рівня заробітної плати останніх. Тобто, замість регулювання рівня заробітної плати чиновників, більш ефективним та надійним заходом боротьби з корупцією буде підвищення рівня ефективності чинних формальних правил.

Також, суттєвим недоліком регулювання заробітної плати чиновників, як інструмента протидії поширенню корупції, є ризик створення умов сприятливих для маніпулювання суспільними настроями [28], навколо проблеми визначення необхідного рівня заробітної плати чиновників. Останнє може стати причиною сталості відповідних формальних правил [29], що є додатковою причиною недоцільності їх запровадження [30].

Висновки. Таким чином, можна зробити наступні висновки.

По-перше, як низький, так й завищений рівні заробітної плати чиновників здатні сприяти зростанню загального рівня корумпованості країни: в першому випадку, внаслідок підвищення рівня зовнішньої корумпованості, в другому випадку, внаслідок поширення в державних установах внутрішньої корупції.

По-друге, єдиний рівень заробітної плати чиновника за якого вона не здійснює жодного впливу на рівень корумпованості країни, це рівень заробітної плати, що встановився в приватному секторі за виконання аналогічних за своєю складністю функцій. В останньому випадку, рівень корумпованості буде визначатися виключно рівнем ефективності чинних формальних правил країни.

По-третє, складність визначення необхідного рівня заробітної плати чиновників та вторинний характер їх заробітної плати як чинника поширення корупції, робить регулювання заробітної плати чиновників мало перспективним інструментом протидії поширенню корупції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Da Silva Junior D.L., De Moura A.A.F., Tiras S. Do high-profile investigations of corruption deter corruption in non-targeted firms: indirect evidence from reductions in real earnings management. *Review of Quantitative Finance and Accounting*. 2025. Vol. 64, № 2. P. 1809–1839.
2. Ammons J.D., Shakya S. Revolutions and corruption. *Public Choice*. 2024. Vol. 201. №1-2. P. 355–376.
3. Labik Amanquandor T. Limitations of the international approach to anti-corruption: a systematic review of South Africa's compelling case of failing anti-corruption. *Crime, Law and Social Change*. 2024. Vol. 82. P. 493–516.

4. François A., Lagios N., Méon PG. Jurisdiction size and perceived corruption. *Public Choice*. 2025. Vol. 202. №1-2. P. 251–275.
5. Dutta N., Kar S., Jahan I. Environmental policy implementation, gender, and corruption. *Economics of Governance*. 2024. Vol. 25. №. 2. P. 257–290.
6. Demirgüç-Kunt A., Lokshin M., Kolchin V. Effects of public sector wages on corruption: Wage inequality matters. *Journal of Comparative Economics*. 2023. Vol. 51. №. 3. P. 941–959.
7. Wesenberg D. The Effect of Wage Increases on Judicial Corruption. *Minnesota Undergraduate Research & Academic Journal*. 2022. Vol. 5. №. 4.
8. Yanting Chen, Qijun Liu, Public-sector wages and corruption: An empirical study. *European Journal of Political Economy*. 2018. Vol. 54. P. 189–197.
9. Tom-Reiel Heggedal, Leif Helland, Rebecca Morton, Can paying politicians well reduce corruption? The effects of wages and uncertainty on electoral competition. *Games and Economic Behavior*. 2022. Vol. 135. P. 60–73.
10. Cornell A., Sundell A. Money matters: The role of public sector wages in corruption prevention. *Public Administration*. 2020. Vol. 98. №. 1. P. 244–260.
11. Van Rijckeghem C., Weder B. Bureaucratic corruption and the rate of temptation: do wages in the civil service affect corruption, and by how much? *Journal of Development Economics*. 2001. Vol. 65. №. 2. P. 307–331.
12. Light M. Police reforms in the Republic of Georgia: The convergence of domestic and foreign policy in an anti-corruption drive. *Policing and Society*. 2014. Vol. 24. №. 3. P. 318–345.
13. An W., Kweon Y. Do higher government wages induce less corruption? Cross-country panel evidence. *Journal of Policy Modeling*. 2017. Vol. 39. P. 809–826.
14. Mishra P., Topalova P., Subramanian A. Tariffs, enforcement, and customs evasion: Evidence from India. *Journal of Public Economics*. 2008. Vol. 92. №10–11. P. 1907–25.
15. Di Tella R., Schargrotsky E. The role of wages and auditing during a crackdown on corruption in the city of Buenos Aires. *Journal of Law and Economics*. 2003. Vol. 46. №. 1. P. 269–292.
16. Liu W., Liu Q., Wang C. Higher official wages reduce petty not grand corruption: Evidence from China. *International Public Management Journal*. 2024. P. 1–18.
17. Сухолов Е. Ефективність системи фінансового моніторингу у попередженні економічних злочинів. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2 (11). С. 183–189.
18. Абрамов Ф.В. Фактори поширення корупції в безготівковому суспільстві. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. Вип. 4 (41). С. 3–8.
19. Андреев О. М., Андреева О. М. Заходи з підвищення рівня трансакційних витрат корупційної угоди як захід боротьби з корупцією. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19: матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 листопада 2021 р. Харків, 2021. – С. 18–22.
20. Андреев О. М., Андреева О. М. Корупційні трансакційні витрати та ефективність антикорупційної політики. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: тези Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків, 2022. С. 200–202.*
21. Король С. Чинники інвестиційної привабливості країн з високим рівнем корумпованості. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 1 (10). С. 193–198.
22. Колеснікова Д. В. Попередження корупції: репресивні заходи чи інституційні реформи? *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і аспірантів, 14–15 квітня 2021 р. Харків, 2021. С. 301–302.*
23. Гончар І. С. Корупція в сфері охорони здоров'я в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. / Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана [та ін.]. Харків, 2022. С. 90–92.*
24. Дьомін Д. Г., Петропавловська В. П., Шепелева У. А. Заниження суспільної оцінки рівня корумпованості як чинник уповільнення антикорупційних реформ. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків, 2022. С. 113–114.*
25. Петропавловська В. П., Шепелева У. А. Вплив маніпулювання суспільними настроями на сприйняття рівня корумпованості. *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19: матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. Конф., 18–19 листопада 2021 р. Харків, 2021. С. 178–183.*
26. Волоснікова Н.М., Сержанов В.В., Абрамов Ф.В. Попередження корупції в системі фінансового моніторингу: інституційний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 4(04). С. 3–8.
27. Король С. Застосування системи фінансового моніторингу, як складової антикорупційної стратегії. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 6 (15). С. 286–293.
28. Абрамов Ф. В. Маніпулювання суспільними настроями як чинник неефективності неформальних правил. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 8–13.
29. Абрамов Ф. В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2015. № 26. С. 125–131.
30. Абрамов Ф. В. Критерії доцільності реформування умовно та безумовно неефективних формальних правил. *Бізнес Інформ*. 2016. № 6. С. 8–12.

REFERENCES:

1. Da Silva Junior D.L., De Moura A.A.F., Tiras S. (2025) Do high-profile investigations of corruption deter corruption in non-targeted firms: indirect evidence from reductions in real earnings management. *Review of*

Quantitative Finance and Accounting, vol. 64, no. 2, pp. 1809–1839.

2. Ammons J.D., Shakya S. (2024) Revolutions and corruption. *Public Choice*, vol. 201, no.1-2, pp. 355–376.

3. Labik Amanquandor T. (2024) Limitations of the international approach to anti-corruption: a systematic review of South Africa's compelling case of failing anti-corruption. *Crime, Law and Social Change*, vol. 82, pp. 493–516.

4. François A., Lagios N., Méon PG. (2025) Jurisdiction size and perceived corruption. *Public Choice*, vol. 202, no.1-2, pp. 251–275.

5. Dutta N., Kar S., Jahan I. (2024) Environmental policy implementation, gender, and corruption. *Economics of Governance*, vol. 25, no.2, pp. 257–290.

6. Demirgüç-Kunt A., Lokshin M., Kolchin V. (2023) Effects of public sector wages on corruption: Wage inequality matters. *Journal of Comparative Economics*, vol. 51, no. 3, pp. 941–959.

7. Wesenberg D. (2022) The Effect of Wage Increases on Judicial Corruption. *Minnesota Undergraduate Research & Academic Journal*, vol. 5, no. 4.

8. Yanting Chen, Qijun Liu, (2018) Public-sector wages and corruption: An empirical study. *European Journal of Political Economy*, vol. 54, pp. 189–197.

9. Tom-Reiel Heggedal, Leif Helland, Rebecca Morton, (2022) Can paying politicians well reduce corruption? The effects of wages and uncertainty on electoral competition. *Games and Economic Behavior*, vol. 135, pp. 60–73.

10. Cornell A., Sundell A. (2020) Money matters: The role of public sector wages in corruption prevention. *Public Administration*, vol. 98, no. 1, pp. 244–260

11. Van Rijckeghem C., Weder B. (2001). Bureaucratic corruption and the rate of temptation: do wages in the civil service affect corruption, and by how much? *Journal of Development Economics*, vol. 65, no. 2, pp. 307–331.

12. Light M. (2014). Police reforms in the Republic of Georgia: The convergence of domestic and foreign policy in an anti-corruption drive. *Policing and Society*, vol. 24, no. 3, pp. 318–345.

13. An W., Kweon Y. (2017). Do higher government wages induce less corruption? Cross-country panel evidence. *Journal of Policy Modeling*, vol. 39, pp. 809–826.

14. Mishra P., Topalova P., Subramanian A. (2008). Tariffs, enforcement, and customs evasion: Evidence from India. *Journal of Public Economics*, vol. 92, no. 10–11, pp. 1907–25.

15. Di Tella R., Schargrotsky E. (2003). The role of wages and auditing during a crackdown on corruption in the city of Buenos Aires. *Journal of Law and Economics*, vol. 46, no. 1, pp. 269–292.

16. Liu W., Liu Q., Wang C. (2024). Higher official wages reduce petty not grand corruption: Evidence from China. *International Public Management Journal*, pp. 1–18.

17. Sukholov E. (2024) Efektyvnist' systemy finansovoho monitorynhu u poperedzheni ekonomichnykh zlochyniv [The effectiveness of the financial monitoring system in the prevention of economic crimes]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 2 (11), pp. 183–189.

18. Abramov F.V. (2023) Faktory poshyrennya koruptsiyi v bez-hotivkovomu suspil'stvi [Factors of the spread of corruption in a cashless society]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 4(41), pp. 3–8.

19. Andreyev O. M., Andreyeva O. M. (2021) Zakhody z pidvyshchennya rivnya transaktsiynykh vytrat koruptsiynoyi uhody yak zakhid borot'by z koruptsiyeyu [Measures to increase the level of transaction costs of a corruption transaction as a measure to combat corruption]. *Informatsiyno-analitychne zabezpechennya upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu derzhavy, rehionu, subyektiv hospodaryuvannya v umovakh COVID-19: materialy 10-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (November 18–19, 2021). Kharkiv, pp. 18–22.

20. Andreyev O. M., Andreyeva O. M. (2022) Koruptsiyni transaktsiyni vytraty ta efektyvnist' antykoruptsiynoyi polityky [Corruption transaction costs and the effectiveness of anti-corruption policy]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: tezy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* (February 1–28, 2022). Kharkiv, pp. 200–202.

21. Korol S. (2024) Chynnyky investytsiynoyi pryvablyvosti krayin z vysokym rivnem korumpovanosti [Factors of investment attractiveness of countries with a high level of corruption]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 1 (10), pp. 193–198.

22. Kolyesnikova D. V. (2021) Poperedzhennya koruptsiyi: represyvni zakhody chy instytutsiyni reformy? [Prevention of corruption: repressive measures or institutional reforms?] *Ukrayina i svit: humanitarno-tekhnichna elita ta sotsialnyy prohres: materialy mizhnar. nauk.-teoret. konf. stud. i aspirantiv* (April 14–15, 2021). Kharkiv, pp. 301–302.

Honchar I. S. (2022) Koruptsiya v sferi okhorony zdorov'ya v umovakh pandemiyi COVID-19 [Corruption in the health sector in the context of the COVID-19 pandemic]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* (February 1–28, 2022). Kharkiv. nats. un-t mis'koho hosp-va im. O. M. Beketova, Kharkiv. nats. un-t. im. V. N. Karazina, Kyiv. nats. ekonom. un-t. im. Vadyma Het'mana [ta in.]. Kharkiv, pp. 90–92.

23. D'omin D.H., Petropavlovs'ka V.P., Shepeleva U.A. (2022) Zanyzhennya suspil'noyi otsinky rivnya korumpovanosti yak chynnyk upovilnennya antykoruptsiynykh reform [Underestimation of the public assessment of the level of corruption as a factor in slowing down anti-corruption reforms]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* (February 1–28, 2022). Kharkiv, pp. 113–114.

24. Petropavlovska V. P., Shepeleva U. A. (2021) Vplyv manipuluyuvannya suspil'nymy nastroyamy na spryynyattya rivnya korumpovanosti [The impact of manipulating public sentiment on the perception of the level of corruption]. *Informatsiyno-analitychne zabezpechennya upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu derzhavy, rehionu, subyektiv hospodaryuvannya v umovakh COVID-19: materialy 10-yi Mizhnar. Nauk.-prakt. Konf.* (November 18–19, 2021). Kharkiv, pp. 178–183.

25. Volosnikova N.M., Serzhanov V.V., Abramov F.V. (2023) Poperedzhennya koruptsiyi v systemi finansovoho monitorynhu: instytutsiynyy pidkhdid [Corruption prevention in the financial monitoring system: an institutional approach]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 4(04), pp. 3–8.

26. Korol' S. (2024) Zastosuvannya systemy finansovoho monitorynhu, yak skladovoyi antykoruptsiynoyi stratehiyi [Application of a financial monitoring system as a component of an anti-corruption strategy]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 6 (15), pp. 286–293.

27. Abramov F. V. (2018) Manipulyuvannya suspil'nymy nastroyamy yak chynnyk neefektyvnosti

neformal'nykh pravyl [Manipulation of public sentiment as a factor in the ineffectiveness of informal rules]. *Biznes Inform*, no. 11, pp. 8–13.

28. Abramov F. V. (2015) Chynnyky stalosti umovno neefektyvnykh formalnykh pravyl [The factors of stability of conditionally inefficient formal rules]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Seriya "Tekhnichniy prohres i efektyvnist vyrobnytstva"*, no. 26, pp. 125–131.

29. Abramov F. V. (2016) Kryterii dotsilnosti reformuvannya umovno ta bezumovno neefektyvnykh formalnykh pravyl [Criteria for the Appropriateness of Reforming Both the Conditionally and the Unconditionally Inefficient Formal Rules]. *Biznes Inform*, no. 6, pp. 8–12.